

LANA LUX

Kukolka

PRELOŽILA PAULÍNA ČUHOVÁ

The translation of this work was supported
by a grant from the Goethe-Institut.
Preklad tejto knihy podporil Goetheho inštitút.

Copyright © Aufbau Verlag GmbH & Co. KG, Berlin 2017

Translation & afterword © Paulína Čuhová 2021

Redesign & layout © Elena Čániová 2021

Original design © zero-media.net for Aufbau Verlag GmbH & Co. KG 2017

Cover picture © Karoliina Paappa, PicturePress/Ardea 2011

Slovak edition © Laputa/Literárna bašta 2021

ISBN 978-80-99944-40-5

LANA LUX

Kukolka

PRELOŽILA PAULÍNA ČUHOVÁ

*Pre Konstantina
a Rosalie*

Prvá

část

Na začiatok si nepamätám. Spomínať si začínam približne od piatich rokov. Bol rok 1993. To som si však vypočítala až neskôr. Lebo v roku 1995, krátko pred zápisom do školy, mi povedali, že mám sedem.

Mám pocit, že počas môjho detstva bola iba zima. Spomínam si na obrovskú studenú spáľňu a na kovové posteľe. Stáli v nekonečných radoch. Tam sme spávali. V noci a aj poobede. Všetko, čo sme v detskom domove smeli robiť, malo presné pravidlá. Aj spánok.

Najprv sme všetci museli ísť na záchod. Potom sme sa museli vyzliecť a poskladané šaty odovzdať. Nemohli sme si na sebe nechať nič. Ani len nohavičky. A to aj vtedy, keď zase nefungovalo kúrenie. Veľa detí sa totiž pocikávalo. A aby oblečenie nebolo špinavé, museli sme spávať všetci nahí. Nevadilo mi, že deti, ktoré sa napriek trestu stále pocikávali, museli spávať nahé. Ale mnohí z nás sa nie, no aj tak sme sa museli všetci povyzliekať. Mimochodom, boli to zakaždým tie isté deti, ktoré to nevydržali. Ostatní ich volali smradochovia. Neviem, prečo s tým nechceli prestať. Keby tak mlátili mňa, zaraz by som s tým prestala.

Spať nahí sme teda museli všetci. Potom sme sa museli uložiť na pravú stranu posteľe, kolená ohnúť do pravého uhla, obe ruky mať zopäté, zasunúť si ich pod líce, zatvoriť oči a spať. Vychovávateľka ustavične prechádzala pomedzi rady postelí, a keď niekto čo i len zašepkal, zmenil polohu

alebo otvoril oči, bolo počuť úder tenkým koženým opaskom. Vychovávateľky hovorili, že je pre nás dôležité spať takto, pretože na pravej strane je srdce, ktoré sa môže rozpučiť, keď sa naň človek uloží.

Mňa takmer nikdy nebili, lebo som sa vedela dobre správať. Veď som aj bola v domove odjakživa, preto pre mňa nebolo ťažké vedieť, čo je správne a čo nie. Deti, ktoré prišli neskôr, robili vkuse všetko zle.

Marina bola nová. Jej rodičia sa rozviedli, a pretože mama bola alkoholička, zverili ju do opatery otcovi. Ale po krátkom čase toho na neho bolo zrejme priveľa. Priviedol Marinu do domova a povedal, že je to iba na leto, pretože musí tvrdo pracovať. Marina verila, že to bude skutočne len na leto. Spočiatku robila veľa vecí zle. Nechcela, aby jej ostrihali dlhé vlasy, nechcela napoludnie spať na pravej strane, nechcela piť mlieko a ešte mnohé ďalšie veci. Vychovávateľky boli, samozrejme, nahnevané a často ju trestali. Najprv dostávala len malé tresty, napríklad musela zvyšok dňa ležať na pravej strane postele, aby sa naučila, ako to tu chodí. No keďže sa neustále vzpierala a čoraz viac nariekala, tresty boli stále prísnejšie.

Raz nechcela zjesť polievku. Elena Vladimirovna ju udrela po hlave a povedala: „Keď ju nezješ, zajtra nedostaneš žiadne jedlo.“

„Nemôžem ju zjesť,“ povedala Marina a plakala ešte hlasnejšie.

Bola to drzosť. To, čo nám naložili, sa muselo zjesť. Také bolo pravidlo. Elena Vladimirovna schmatla Marinu za ra-

meno a vliekla ju do umyvárne. Marina tam v kúte musela ostať stáť až do nasledujúcej večere. Dlhé státie v kúte sa vždy odohrávalo v umyvárni, lebo tam boli kachličky aj na zemi, a ak sa deti pocikali, všetko sa dalo ľahko pozmývať hadicou.

Marina neprestávala nariekať a vychovávateľku to rozzúrilo tak, že jej do úst strčila handru.

V noci, keď všetci spali, som sa zobudila a začula som z umyvárne tichučký vzlykot. Vedela som, že musí byť hladná, pretože ešte nebola zvyknutá vydržať tak dlho bez jedla. Pre takéto prípady som mala pod matracom skryté kôrky chleba. Vybrala som dva kúsky s úmyslom, že ich zanesiem Marine, potom som však jeden vrátila pod matrac. Po prvé, bola si na vine sama. Po druhé, nebola moja kamarátka. Nemala som kamarátov.

Išla som do umyvárne. Marina sa krčila v kúte a strhla sa, keď si ma všimla. Zohla som sa k nej a vybrala som jej z úst handru. Bála sa však tak veľmi, že si ju chcela hneď vopchať naspäť.

Prišlo mi to smiešne a povedala som jej: „Všetci spia, tu máš, jedz, ak chceš, potom si handru môžeš napchať späť.“

„Čo je to?“

„Chlieb.“

„Nevyzerá to ako chlieb. Vyzerá to ako...“

„Počuj, takto tu ďaleko nezájdeš. Ak ti nie je dosť dobrý, ostaň si hladná.“

„Áno, áno,“ vzala si suchú chlebovú kôrku a začala ju obžúvať.

„Ďakujem, je to od teba veľmi milé,“ dodala po chvíli.

„Mala by si sa lepšie prispôbiť. Ak sa budeš pridržať pravidiel, potom ťa budú trestať menej.“

„Ale veď nič nerobím. Keby môj otec vedel, ako sa tu správajú k deťom, hneď by ma vzal preč. Kedy vezmú teba?“

„Nikdy.“

„Nikdy?“

„Nie. A teba tiež nie.“

„Si sprostá!“ nahnevala sa Marina. „Nechaj si ten hlúpy chlieb. Cigánka sprostá.“

„Drž hubu!“

„Ostatní majú pravdu. Si sprostá Cigánka.“

„Buď ticho!“

„Inak čo? Len závidíš, lebo ma ocko vezme a teba nemá nikto rád.“

Odrazu sa rozsvietilo a Elena Vladimirovna stála v nočnej košeli s rozstrapatenými čiernymi vlasmi vo dverách.

„Čo je to tu za zhromaždenie?“ zasyčala cez stisnuté pery.

„Čo tu hľadáš, Samira? Čo za nevychovateľné zvery vy Cigánická ste?“

Schytila uterák a začala ma biť. Reflexívne som sa skrčila a kryla si hlavu. Uterákom mi niekoľkokrát plesla po chrbte, potom prestala, zdrapila ma za rameno a dovolila mi odísť do postele.

„Smie ísť aj Marina do postele? Je predsa nová a tak...“ vyjednávala som celkom potichu a v tej chvíli som to oľutovala.

„Si skutočne nepoučiteľná, však? Keď si o ňu robíš také starosti, potom tu môžeš spať spolu s ňou. A to ďalšie tri noci. A nechcem počuť nič okrem vášho dychu! Jasné?“

Vypla svetlo a zavrela dvere. Dlhú dobu som tam len tak sedela. S páliacim chrbtom opretým o studené kachličky. Tma pred očami. Oči si postupne čoraz viac na tmú zvykali a čoskoro som už videla všetko, čo v umyvárni bolo. Niektoré predmety sa v tme akoby premenili. Uterák, ktorý Elena

Vladimirovna pred chvíľou starostlivo zavesila na háčik, vyzeral teraz ako stará hrbatá striga. Hadica v rohu ako kobra.

„Tiež vidíš strigu?“ spýtala som sa Mariny.

„Kde?“

„Tam.“

„Nič nevidím.“

„Pozri, nos, hrb...“

„Áno, hrozný.“

„Aj ty sa rada pozeráš do tmy?“

„Prečo by som sa mala?“

„Len v tme vidíš pravú dušu vecí.“

Začali sme si navzájom ukazovať premenené veci. Ešte nikdy predtým som sa s nikým nezabávala tak ako v tú noc s Marinou.

Pozorovanie premenených vecí sa stalo našou spoločnou záľubou. Fungovalo aj cez deň. Pozorovali sme oblaky, škvrny od vody na strope, špinu na zemi, textúru na dreve. Nikdy sme sa nenudili a stali sa z nás najlepšie priateľky. Zároveň sme boli také rozdielne, ako len dve malé dievčatá môžu byť. Marina bola všetečná a nechcela nikoho počúvať. Myslela si, že vie všetko najlepšie. Považovala sa za peknú a správala sa ako malá princezná. U vychovávateľiek preto nebola príliš obľúbená, u ostatných detí už vôbec nie, čo trochu zvýšilo môj status. Odkedy som sa kamarátila s Marinou, ostatní mi už až tak nenadávali a netýrali ma.

Raz si ma však dve dievčatá vystriehli na záchode.

„Fúúj, tá smrdí!“

„Má vši!“

„Odporná Cigánka!“ kričali a začali do mňa štuchať.

Skúšala som sa nejako vyslobodiť, boli však silnejšie.

„Učešom ťa, ty špinavá Cigaňa. Drž ju pevne, Aňa! Drž ju!“

Aňa mi vykrútila za chrbtom ruky a celou silou ma tislá nadol. Čierne vlasy mi padali na zem a ona ich česala záchodovou kefou. Nebránila som sa, odovzdala som sa im napospas, kým neskončili.

Keď vošla na záchody Marina, boli už obe preč. Kľačala som na zemi a skúšala som z vlasov dostať záchodovú kefu.

„Boli to zase tie dve sprosté kravy?“ spýtala sa Marina.

Neodpovedala som. Sústredila som sa na šťankou a hov-nami smrdiace kĺbko vlasov na mojej hlave.

„Počkaj, pomôžem ti,“ povedala.

„Musíme sa im pomstiť. Takto to nejde.“

„Radšej nie. To ich iba vyprovokuje...“

„Musíš sa brániť, chápeš?“

Prikývla som. V noci sme sa prikradli k Aninej a Ženinej posteli a odstihli sme im z vlasov.

Nasledujúce ráno bolo rušno, krik a rev. Vedeli, že sme to boli my, ale ako nám to mohli dokázať? Vychovávateľkám to bolo aj tak jedno. Zvyšky vlasov im ostrihali, aby pôsobili slušne, a hotovo.

Samozrejme, že s krátkymi vlasmi vyzerali úplne prí-šerne. Ako dvaja škaredí chlapci. Pre ne to bolo horšie ešte aj preto, lebo nasledujúcu sobotu sme mali mať „dôležitú návštevu“.

Každú poslednú sobotu v mesiaci prichádzali páry, aby si prezreli deti a prípadne si nejaké adoptovali. Vychovávateľky

hovorievali, že teraz je to o dosť lepšie, lebo kedysi, za sovietskych čias, sem zahraničné páry vôbec nechodili. Teraz častejšie prichádzali páry z Ameriky, Nemecka a iných bohatých krajín.

Celý týždeň sa nehovorilo o ničom inom ako o „adopívnych rodičoch“. Tak sme ich volali, aj keď si ešte nikoho neadoptovali. Všetko sa pucovalo, čistilo a maľovalo a naučili sme sa aj dve detské piesne. Všetci sa veľmi snažili, aby sme boli na hostí čo najlepšie pripravení, aby sme prípadne urobili terno a adoptovali si nás.

Bol to posledný rok pred zápisom do školy. Ak si dieťa adoptovali teraz, mohlo nastúpiť hneď do normálnej školy. Tak by malo dieťa rodičov a nikto by ani len netušil, že nie sú praví. Prinajmenšom som si to vtedy ako šesťročná myslela. A nazdávam sa, že sme si to mysleli všetci.

Na našich obrázkoch, ktoré sme v piatok vylepili na stenu, boli všade domčeky, slniečka, dúhy, motýle a čiarkami nakreslená mama-ocko-dieťa rodinka, ktorú sme namaľovali podľa návodu vychovávateľiek. Tým sme mali presvedčiť našich potenciálnych rodičov.

Väčšina z nás nevedela maľovať. A ja zo všetkých najmenej. Moja ruka nikdy nerobila to, čo som si predstavovala.

Marina mala celkom odlišnú ruku. Kreslila ako dospelá, bolo to ozaj pôsobivé. Nenechala si ani zakázať maľovať nahých ľudí. Napríklad stále kreslila rovnakého nahého muža s fúzami a veľkým pipíkom, ktorý smeroval nahor. Vychovávateľky najprv nechceli Marinine obrázky vôbec vyvesiť, pretože neboli dostatočne detské, ale potom sa zhodli, že jeden ukážu, lebo napokon je to talent, ktorý to dievča má.

Tešila som sa z toho. Ešte viac som sa však tešila z dvoch piesní, ktoré sme sa naučili. Odkedy dokážem myslieť, zbož-

ňujem spievanie. Väčšinou nesmiem spievať nahlas, lebo to ruší dospelých. Ale v zbore, tam som konečne mohla spievať z plných pľúc. Bol to pocit, akoby som dlho zdržiavala vzduch a teraz som sa mohla konečne zhlboka nadýchnuť.

V sobotu po raňajkách nás všetkých vymódili. Biele blúzy, vyžehlené sukne, vo vrkočoch maše. Okolo obeda bolo napätie už také, že mi všetko pripadalo ako v spomalenom filme. Potom konečne prišli adoptívni rodičia.

Prišli tri páry. Malý, veľký a jeden nemecký. Nemci boli celkom iní ako ruské páry. Muž a žena sa podobali. Obaja mali rovnaké tričká s golierom. Ona svetlozelené, on svetlomodré. Zvláštne bolo, že obaja mali cez plecia prehodený sveter a rukávy vpredu zauzlené. Pomyslela som si iba – fíha!

Koho si adoptujú, ten sa bude mať ešte lepšie ako u ozajstných rodičov. Bola s nimi jedna mladá žena, ktorá im všetko prekladala.

Previedli ich cez miestnosti, ktoré patrili našej skupine. Najprv cez predizbu s malými skrinkami, kde sme mali odložené osobné veci. Mala som síce málo šiat, ale zato niekoľko pokladov – hľuzovitý koreňok, úlomok skla a niekoľko voňavých obalov od cukríkov. Niektorí mali dokonca listy alebo pohľadnice a veľmi málo detí malo aj vlastné hračky alebo knihy. Vlastne to bol len jeden chlapec, ktorý mal vlastnú knihu, a jedno dievča, ktoré malo vlastné plyšové zvieratko. Zvieratko si nosilo stále so sebou. Nikdy ho neodložilo do skrine a nikomu ho nikdy nepožičalo.

Keď hosťom ukázali predizbu a poriadok, ktorý v nej vládol, prešlo sa do veľkej spoločenskej miestnosti. Pri oknách

stáli stoly a stoličky, kde sme sa učili, vyrábali a maľovali. Druhá polovica miestnosti bola určená na hranie a skupinové aktivity. V ľavom rohu bola umyváreň a za ňou záchody, ktoré boli oddelené tenkými lepenkovými stenami, no nemali žiadne dvere. Posledná miestnosť bola studená spáľňa s množstvom postelí.

Počas prehliadky musel byť každý na svojom mieste a poriadne sedieť. Aj poriadne sedenie bolo presne predpísané. Vystretý chrbát, kolená a nohy spolu, predlaktia položené pred sebou rovno na stole. Keď sme takto sedeli, zakaždým ma voľačo začalo svrbieť. Čím viac som sa snažila nehýbať sa, a predovšetkým sa neškrabať, tým horšie to bolo.

Potom sa konečne prehliadka pre adoptívnych rodičov skončila a my sme boli vyslobodení z nášho zamrznutia. Všetci sme išli na hraciu plochu, postavali sme sa do kruhu na hru *Oli, oli, Janko*. Jedno dieťa stálo v strede. Všetci chodili okolo neho a spievali: „Oli, oli, Janko, kľakni na kolienko, umývaj sa, utieraj sa, podopri si bôčky, chyt sa za vrkôčky a vyber si, koho chceš, koho najviac miluješ.“ Potom dieťa v strede povedalo: „Mám, samozrejme, rado všetkých, vyberám si Hmhmhm.“ Namiesto Hmhmhm malo dieťa povedať nejaké meno. Potom išlo do stredu vybrané dieťa a obaja sa točili spolu. Potom sa prvé dieťa vrátilo do kruhu a nové dieťa si mohlo niekoho vybrať.

Túto hru som nemala rada, lebo si ma nikdy nikto nevybral.

Postavili sme sa a ja som sa náhodou ocitla vedľa nemeckého muža. Všetci sa pochytili za ruky. Vystrel ku mne ruku. Bola veľká, surová a teplá. Moja malá tmavá ruka v tej jeho celkom zmizla. Voňal mydlom, mätou a parfumom. Voňal bohatstvom.

Usmial sa a opýtal sa ma čosi nemecky, ale nerozumela som mu a dívala som sa zahanbená do zeme. Čo len asi povedal, pýtala som sa neskôr stále dookola. Čo by bolo, keby som sa na neho bola usmiala? Mala som mu predsa povedať, že nerozumiem. Možno by si ma potom Nemci adoptovali. Predsa len sa na mňa ten muž usmial. Pravdepodobne by si ma aj tak nezobrali. Pretože som Cigánka.

Adoptovali si však Marinu. Vybrala si pri hre Nemku, aby k nej prišla do stredy, a žena ihneď podľahla peknej červenovlasej Marine. Bola jednoducho dobrá.

Kým sa Nemci vrátili a vzali si Marinu do Nemecka, prešiel polrok. Počas tých šiestich mesiacov jej každý týždeň posielali list a raz za mesiac balík. Marina každý z týchto šiestich balíkov otvorila spolu so mnou. Vo vnútri boli neveriteľné veci. Keksy, cukríky v tých najpestrejších farbách, žuvačky, Kinder vajíčka, gumené medvedíky a čokoláda s fialovou kravou na obale. Raz dokonca tepláková súprava. Sivá a vo vnútri celkom mäkučká. V poslednom balíku bola pravá Barbie.

Marina sa v tomto období stala niečím ako superstar. Ostatné deti stále niečo z tých fajnových vecí chceli, pohladkať si teplákovú súpravu zvnútra alebo podržať Barbie. Niektoré začali Marinu považovať za hlupaňu, lebo len zriedkakedy sa s nimi podelila a vždy žiadala nejakú protislužbu. Napríklad zjesť kožku z mlieka, upratať za ňu alebo zmlátiť niekoho, koho nemala rada. So mnou sa však vždy podelila. Mohla som sa hrať s Barbie a nosiť jej sivé tepláky. Raz, keď sme spolu zjedli čokoládu, som sa rozplakala.

„Čo ti je?“ spýtala sa Marina.

„Je taká dobrá,“ vzlykala som.

„Kto?“

„Čokoláda.“

„A to je dôvod na revanie?“

„Čoskoro odídeš a ja už nikdy viac také niečo jesť nebudem.“

„Blbosť. Pošlem ti jednu.“

„Ostatní mi ju vezmú.“

„Tak poviem rodičom, nech si adoptujú aj teba. To bude najlepšie.“

„To nikdy neurobia.“

„Nechala som ťa niekedy v štiche? Ja to už nejako zvládnem. Teraz prestaň revať.“

O týždeň neskôr po Marinu prišli. Mala zbalené dve igelitky. Jednu so svojimi vecami a druhú so zvyškom sladkostí, ktoré si nahromadila.

Objali sme sa a Marina mi zašepkala do ucha: „Neboj, zvládnem to. Dôveruj mi.“ Potom mi do ruky v tlačila igelitku so sladkosťami a prešla sklenými dverami. Stála som tam, zvierala v ruke zhúžvanú igelitku a civela na dvere.

Leto sa končilo a s ním ubúdali aj sladkosti v taške. Nebavila som sa takmer so žiadnymi deťmi a aj oni ma väčšinou nechali na pokoji. Každý deň som sa vychovávateľky pýtala, či mi neprišla pošta. Každý deň nervózne mľaskla jazykom a pokrútila hlavou.

Prvého septembra sa stali hneď dve veľké veci. Zapísali ma do školy a dostala som balík. Prvý vo svojom živote.